

INGLIZ TILINI O'QITISHDA EFFEKTIV METODLAR

Munisa Muxammadiyeva Shuhrat qizi

Yangi hayot tumani 285-umumiy

o'rta ta'lim Ingliz tili

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tili darslarida darsni samarali va mazmunli o'tqazishda pedagogik metodlarning o'rni yoritib berilgan va ularga misollar ham berilgan. Maktablarda xorijiy til o'qitish metodikasi o'quv fanini o'rganish, mustaqil o'zlashtirish jarayonida ta'limning bakalavr bosqichi talabalaridan o'rta umumta'lim maktab, bolalarga chet til o'qitish metodikasidan amaliy bilimlarni egallash talab qilinadi.

Kalit so'zlar: ingliz tili o'qitish metodikasi, amaliy bilimlar, metodlar, olimlar fikri, innovatsion metodlar.

Zamonaviy jamiyatning jadal rivojlanishi o'quvchini materialni, ayniqsa, chet tilini tez o'rganishga va tushunishga majbur qiladi. Hozirgi kunda kamida bitta chet tilini o'zlashtirish mutaxassisning kasbiy malakasining ajralmas talabiga aylanib bormoqda. Shu bois chet tillarini o'rganish jarayonining samaradorligi va sifatiga e'tibor qaratish zarur. Til o'rganishning eng samarali usullari interaktiv metodlardir. Maqolaning maqsadi ingliz tilini o'qitishda interaktiv metodlarning asosiy rolini aniqlashdir. Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: asosiy interaktiv metodlarni tavsiflash va bu metodlardan foydalanishga misollar keltirish. Ingliz tili o'qitish metodikasining, umumiy (nutqiy yo'nalganlik, chegaralab va yaxlit o'rgatish, mashqlar yechish, til tajribasini e'tiborga olish), xususiy (nutq namunasi yordamida ingliz tili o'qitish, til mashqi va nutq amaliyoti bog'liqligi, nutq faoliyati turlarining o'zaro bog'liqligi, og'zaki nutqning ilgarilashi, chet tilda tabiiy nutqqa yaqinlashish, ibtidoiy bosqichni yanada takomillashtirish), maxsus (grammatikani o'rgatish, leksikani o'rgatish, o'qishni o'rgatish va ingliz tili o'rgatishda nutq yozishni qo'llash) tamoyillari ishlab chiqilgan. Biz pedagogik tamoyillarni jamlashtirishda chet tillarni boshlang'ich ta'limda o'qitishga kommunikativ yondashuvni nazarda tutdik. Maktablarda xorijiy til o'qitish metodikasi o'quv fanini o'rganish, mustaqil o'zlashtirish jarayonida ta'limning bakalavr bosqichi talabalaridan o'rta umumta'lim maktab, bolalarga chet til o'qitish metodikasidan amaliy bilimlarni egallash talab qilinadi.

Har bir o'qituvchi ingliz tili o'qitish jarayonida ta'lim oluvchilarning shaxs sifatida shakllanishi, rivojlanishi, bilim olishi va uni egallashga sharoit yaratadi. Til o'rganish asosida o'quvchi, talabalarda fanni o'rganib ingliz tilining grammatikasini bilgan holda erkin muloqot qilishi, mustaqil holatda fikr bildirish, tafakkur qilishi

muhim ahamiyat kasb etadi. Shuning uchun ingliz tili darslarini ilgʻor zamonaviy usullar, interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalarni qoʻllab darsni tashkil qilish ularning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishda, ogʻzaki va yozma nutqini oʻstirishda oʻrni salmoqli sanaladi. Innovatsion texnologiyalardan foydalanish oʻquvchilarning tafakkuri, tasavvurlari,

dunyoqarashi, qiziqishlarini orttirish boʻyicha olib borilgan ishlarda oʻz ifodasini topadi. Makkartining taʼkidlashicha, “chet tillarini oʻqitish metodologiyasi oʻtgan yarim asr davomida juda rivojlandi. Turli vaqtlarda grammatik tarjima, audio-lingvistik tuzilish, global audiovizual, induktiv/deduktiv, funksional, gʻoyaviy, situatsion, kommunikativ, immersiya, oʻrganish/olish, tavsiya va boshqalarda olib borilgan”. Binobarin, dars jarayonida audiovizual vositalardan foydalanish natijasida xotirada soʻzlarning semantik maʼnosini yodda saqlash va leksik birliklarni qoʻllash koʻnikmasi takomillashadi. Ilgʻor zamonaviy texnologiyalar, innovatsion yondashuvlar va interaktiv metodlar oʻquvchi-yoshlarning yuqori darajada bilimli, keng darajada yuqori malakaga ega boʻlishini taʼminlaydi. Shuni aytish lozimki, oʻquvchilar ingliz tilini oʻrganishlari uchun bu tilning grammatikasi boʻyicha bilim, koʻnikma, malakalarga ega boʻlishi uchun ular, avvalo, oʻz ona tilisining grammatikasini yetarli darajada bilishi va jonli nutqda toʻliq rioya qilishi bilan xarakterlanadi. Xususan, oʻquvchilar nutqida faol boʻlgan leksik birliklardan biri bu olmosh sanaladi. Dastavval, olmosh haqida ona tili

grammatikasidagi bilim, koʻnikmalar hosil qilingan boʻlsa, ingliz tilida shu mavzuni oson tushunib yetadi. Nazariy bilimlarni egallash boʻyicha talablar quyidagilardan iborat:

- Boshlangich sinflarda chet til oʻqitish metodikasining maqsadi, vazifalari, predmeti, ilmiy-tadqiqot metodlari, metodik tushunchalar, vositalar, metodlar, tamoyillar, usullar, mashqlar tizimini toʻliq bilish;

- til oʻrganuvchilarga til materialini metodikasini tushuntirish;

- chet tilida nutq faoliyati turlarini eshitib anglash, gapirish, oʻqish va yozuv malakalarini oʻrgatishni samarali bilish;

- chet tili oʻqitish jarayonini rejalashtirish, tashkillashtirish, dars rejasi tuzish va reyting tizimini bilish. Shu oʻrinda hozirda dars jarayonlarida bir necha metodlardan foydalanib kelinmoqda.

Misol uchun:

1. “B-B-B” (BILAMIZ-BILISHNI XOXLAYMIZ-BILDIK) Bu metod oʻquvchilar uchun ingliz tilidagi matinni yaxshi tushinishi, taxlil qilaolish qobiliyatini kuchaytirishga yordam beradi.

2. “QUICK ANSWERS” yaʼniy tezkor savol-javob. Bunda oʻtilgan dars yuzasidan oʻqituvchi oʻquvchilar bilan savol-javob oʻtqazadi. Bu metod oʻquvchilarning diqqatini tezligini oshirishga yordam beradi.

3. “PANTOMIMA” bu usulda yangi soʻzlardan foydalangan holda imo ishora bilan bir oʻquvchi koʻrsatadi, qolgan oʻquvchilar qaysi soʻzligini topishlari kerak boʻladi. Bu metod oʻquvchilar zerikib qolmasliklari uchun yangicha usulda yangi berilgan lugʻatni soʻrash. Demak, yuqorida berilgan metodlarning har birining oʻziga xos dars jarayonlari uchun foydaliliklari bor.

Barcha metodlar singari interaktiv metodlarning oʻziga xos maqsadi va vazifalari mavjud. Bundan tashqari ushbu metodlardan onlayn taʼlimda qoʻllash uchun oʻqituvchi bir nechta tavsiyalardan boxabar boʻlishi lozim. Masalan:

Birinchi qoida: auditoriyani shunday tayyorlash kerakki, bunda ishtirokchilarning kichik yoki katta guruhlarda ishlashini tashkillashtirish lozim. Ijodiy ish uchun materiallar oldindan tayyorlangan boʻlishi shart.

Ikkinchi qoida: jarayon va reglamentga jiddiy munosabatda boʻlish lozim.

Uchinchi qoida: tinglovchilarning hammasi u yoki bu darajada ishga jalb qilingan boʻlishi kerak.

Toʻrtinchi qoida: tinglovchilarning ruhan tayyorgarligiga koʻmaklashish lozim. Bu borada mashq qilishlar, ishda faol ishtiroklari uchundoimiy ragʻbatlantirishlar, taʼlim oluvchining oʻzini namoyon etish uchun imkoniyat yaratish foydali boʻladi.

Beshinchi qoida: interaktiv usullar asosida mashgʻulotlar oʻtkazilganda guruhda talim oluvchilar soni koʻp boʻlmasligi kerak. Odatdotalabalar soni 10-15 kishidan oshmasagina, ish samarali boʻladi. Shunday qilib, berilgan usullarni ifodalagandan soʻng, biz interaktiv oʻqitish usullari ingliz tilini oʻrganishda oʻquv jarayonini optimallashtirishga yordam beradi degan xulosaga kelishimiz mumkin. Ular motivatsiya mexanizmlarini joriy etish va ingliz tilidagi muloqotni oʻrgatish samaradorligini oshirishda yordam beradi. Talabalarni oʻqitish jarayonida interaktiv usullardan foydalanishning afzalliklari kasbiy faoliyatning real sharoitlariga maksimal darajada yaqinlashishi, talabalarning keng mustaqilligi, ijodiy raqobat sharoitida qaror qabul qilish va oʻz-oʻzidan nutq qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Zamonaviy tilni oʻrgatish koʻproq madaniyatli shaxsni shakllantirishga qaratilgan boʻlib, u oʻz-oʻzini tahlil qilish va yangi bilimlarni tizimlashtirish koʻnikmalariga ega boʻladi. Innovatsion usullar butun tizimni modernizatsiya qilishning ajralmas qismidir. Shunga amin boʻlgan holda oʻqituvchilar eng ilgʻor yondoshuvlar bilan tanishishlari va keyinchalik ularni birlashtirishi va oʻz ishlarida foydalangan holda taʼlim tizimida sezilarli oʻsishga erishish mumkin. Koʻplab tashkilotlar axborotni joʻnatish va olish uchun multimedia imkoniyatlaridan foydalangan holda yangi darajaga oʻtmoqda. Kompyuterlar va boshqa qurilmalardan foydalanish butun taʼlim jarayonining muvaffaqiyatini belgilaydi. Taʼlim jarayonida oʻtkaziladigan treninglarda nutq koʻnikmalarini shakllantirishga va ijtimoiy moslashuvchanlikni rivojlantirishga etarli eʼtibor berilishi kerak. Bundan tashqari taʼlimda har bir darsning muvaffaqiyati koʻp jihatdan mashgʻulotni toʻgʻri tashkil etishga bogʻliqdir. Dars oʻqituvchi va

o'quvchining ijodiy hamkorligiga asoslanishi lozim. Shundagina o'quvchilar mustaqil, erkin fikrlay oladilar, irodalari tarbiyalanadi.

Foydalangan adabiyotlar royxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidentining «CHet tillarni o'rganish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-1875-son Qarori. – Xalq so'zi. – № 240 (5660). – Toshkent, 2012.
2. Umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun ingliz tili o'quv dasturi. Tuzuvchilar: J. J. Jalolov, M. T. Irisqulov. – Xalq ta'limi. – №4 – Toshkent, 2013. – 44 b.
3. Tillar bo'yicha umumiy Evropa ma'lumotnomasi: o'rganish, o'qitish, baholash. – M.: MGLPU. Sarma, 2015. - 248 b.